

SZINAI MIKLÓS

Bethlen politikai rendszeréről

A Tanácsköztársaság megdöntése után több mint két évig egyetlen kormánynak sem sikerült az ellenforradalmi rendszert konszolidálni. Bethlen István a második királypuccs után tulajdonképpen három hónap alatt megteremtette az ellenforradalom politikai stabilizálásának alapjait.¹ Az 1922-es (május-júniusi) választásokon megsemmisültek az első nemzetgyűlés erői.

1921 áprilisában, mikor Bethlen miniszterelnök lett, még pártonkívüli volt. A II. nemzetgyűlés összehívása után a miniszterelnök mögött ült pártja, a nemzetgyűlés többsége. Magyarországon fordított viszonyok uralkodtak, mint a polgári demokráciákban. Horthy-Magyarországon nem a legnagyobb párt adta a miniszterelnököt, hanem a miniszterelnök „adta” a legnagyobb pártot — az országnak. Így maradt ez az egész korszakban. Ezentúl több mint két évtizedig minden választáson a mindenkori miniszterelnök pártja, a kormánypárt szerezte meg az abszolút többséget. Magyarországon egy burkolt egypártrendszer jött létre.

Az egypártrendszeren belül mégsem alakult ki párturalom. 1922-es választási győzelme után Bethlen nagy energiával indította el az Egységes Párt szervezkedését, de ez néhány hónap után abbamaradt. Mi történt?

1922 szeptemberében Bethlen utasította a főispáni kart a kormánypárt szervezeteinek a kiépítésére.² A pártszervezésnek ez az első jellemző vonása: a miniszterelnökségtől indult ki és a megyékben főispánok tartották kézben. A főispánok azonban egymásután negatív választ adtak a felhívásra.³ E jelentések visszatérő motívuma a kormánypárti szervezetekben is jelentkező elégedetlenségtől és az elnyelt kiszagdapárti szervezetek egykori tagjainak befolyásától való félelem.⁴ A szervezők mentalitására jellemző, hogy nem egy helyen az úri

¹ E vázlat része *Szinai Miklós és Szücs László* Bethlen István titkos iratai című — a Kossuth Könyvkiadó gondozásában megjelenő forráskiadvány bevezetőjének. Az ellenforradalmi rendszer politikai konszolidációjának témáját és a dolgozatban felmerülő néhány más problémát ott részletesebben fejtünk ki.

² Iratok az ellenforradalom történetéhez II. köt. 99—100., 304—307. l.

³ „A bácsalmási kerületben a párt megszervezéséhez . . . jelenleg hozzáfogni nem lehet és nincs is kilátás arra, hogy ott eredményt érjünk el, amíg a felszínen levő szociálpolitikai problémák, amint pld.: a földreform, agrárhitel . . . legalább valamennyire meg nem oldatnak, szóval amíg az általános elégedetlenséggel járó feszültség nem enyhül.” Bács-Bodrog vm. főispánjának jelentése 1923. július 18-áról. OL K 28 M. E. — 448. tétel — T 111. — A következőkben az egységspárti szervezkedés kezdeteire vonatkozóan ennek a tételnek (OL K 28 M. E. — 448. tétel) az adataira támaszkodunk. Ezen belül a fentiekre lásd még hódmezővásárhelyi jelentést: Uo. 1923 — T — 56, és zalavármegyei jelentést: uo. 1923 — T 4.

⁴ „Baranya vármegyében — írta a baranyai főispán, Fischer Ferenc (a későbbi belügyminiszter) 1923. máj. 14-én — a szerb megszállás idején alakult meg a Kiszagdapárt. — Ebből a szervezetből részben nem törődömségénél fogva, de főleg a szervezők és vezetők szándéka sze-

kaszinót tették meg párhelyiségnek,⁵ ahol változatlanul tovább folyt a vidéki dzsentri szokásos élete. Módszereiket mutatja az a főispáni jelentés, amely a Weisz Manfréd uradalom központjáról, Derekegyházi-ról tudósít: „Az egységes párt a választásokra meg volt szervezve, egyébként a központban, ahol az uradalmi tisztikar és azok révén a cselédség is egységespárti, a szervezkedés nem sürgős.”⁶ A főispánok azt kérték, hogy csak pártkereteket építsenek ki.⁷ Többnek feleslegesnek ítélték minden pártszervezést.⁸ E jelzések és az 1923 elején tartott két főispáni értekezlet után Gömbös, a párt alelnöke, elfogadta a vármegyék urainak a véleményét és Bethlenhez, a pártszervezés elveiről írt levelében így fogalmazza meg a főispánok feladatait: „Nem arról van szó, hogy tökéletesen kiépített, minden párttagot nyilvántartó pártszervezet létesüljön. A feladat főleg a *pártkeretek* (aláhúzás az eredetiben — Sz. M.) megalkotásából áll.”⁹ A főispáni jelentésekből világosan látható, hogy a vidéki közigazgatás legfőbb irányítóinak fogalmuk sem volt egy párt szervezésének módszereiről. Földesúri, főszolgabírói mentalitásuktól ezek a módszerek teljesen idegenek voltak. A pártszervezési munka országos kudarcában mégsem ez volt a döntő körülmény. A forradalmak után a földreformigéretekkel felcsigázott paraszti várakozás mellett, a földreform elszabotálása és a kisgazdapárt elnyelése után, a növekvő infláció körülmények között Bethlenéknek hónapok alatt rá kellett jönniök, hogy a kormánypárt helyi szervezeteinek kiépítése számukra nem járható út. Országos méretekben helyi szervei nem is voltak az egységes pártiak. „Országos mozgalmat — írja erről a problémáról Nemes Dezső — nem tudtak teremteni, mert hiszen a földreform elszabotálása például nem mozgalmat, hanem a megmozdulások elfojtását igényelte.”¹⁰ Bethlen mindenekelőtt félt a demagógiától. A Gömbösékkal 1923 tavaszán kiéleződő küzdelem is megerősítette Bethlent demagógia-ellenes

rint teljesen kiszorult az intelligencia (még a falusi jegyzők, papok és tanítók is túlnyomórészen), de kiszorultak abból az összes nem szorosan vett kisgazdák, iparosok, kereskedők stb. is. — A párt élére csaknem kivétel nélkül félmandragos demagógok kerültek, akik a pártot saját céljaik érdekében a legszorosabban vett osztálypártiak szervezték meg. Ezzel a vármegyében igen erős szervezettel kellett a megszállás alól történt felszabadulásunkor szembembenézni és azt lassan átgymni. — Az egységes párt megalakulásakor gondolnuk sem lehetett még arra, hogy ezt a pártot átszervezzem, mert ezzel feltétlenül szakadást idéztem volna elő és a demagóg vezérek a tömegek jelentékeny részét nyílt ellenzékbe vitték volna. — Ezért ahhoz a módszerhez kellett folyamodnom, hogy a megbízhatatlan vezéreket letörjem, vagy lejárassam és lassan, községenként az intelligencia beléptetésével és megbízható elemek előtérbe helyezésével idomítsam át a pártot.” Uo. 1923—T—111.

⁵ Baján (uo. 1923-T-97) és Esztergomban (uo. 1923-T-88).

⁶ OL K 28 M. E. — 81 — 1923-T-5.

⁷ E vélemények közül, mint jellemzőt idézzük a Szatmár vármegyei főispán jelentését: „... ha ... meg is csinálom a pártszervezést — írta —, ezzel esetleg az ellenzéki pártok malmára hajtom a vizet, mert megtörténhetik, hogy népünk könnyen félrevezethetősége mellett választások előtt a kész szervezeteinket kapcsolják le ügyes demagóg agitátorok. Én teljesen elegendőnek tartom, ha a pártiak csak a keretei vannak meg, ami a kormányzatomra bízott Szatmár vármegye minden egyes községében a képviselőválasztások alkalmával kiépített és ezen keretek csak szükség esetén töltetnek ki. Közpályám alatt négy képviselőválasztást vezettem, kettőt mint főszolgabíró, kettőt mint főispán, az összes választások akaratom szerint hajtattak végre és előzetesen pártszervezést sohasem csináltam, azt tapasztaltam, hogy az utolsó pillanatokban kell megragadni a dolgot, alkalmas jelölttel, a közigazgatási tisztviselők kézbevevésével és ambíciójuk felkeltésével és a választások sikeréhez szükséges egyéb kellékeknek összegyűjtésével.” OL K 28 — M. E. 448. tétel — 1923-T-6.

⁸ Szabolcs vármegye főispánjának, Kállay Miklósnak, a későbbi miniszterelnöknek jelentése (uo. — 1922-T-6) és a zalai főispán véleménye (OL K. 28 — M. E. — 81 — 1923-T-4-463).

⁹ OL K. 28 — M. E. — 448 — 1923-141.

¹⁰ Iratok az ellenforradalom történetéhez, II. köt. Bevezető tanulmány 102. l.

magatartásában. A kormánypárt helyi szervei nemcsak a volt kisgazdapárti tagság gyülekező helyei lehettek, de a vidéki tisztviselők és dzsentrí ellenzéki elemek szervezkedésének fórumává is válhattak. Ahogy fent megpróbálta Gömbös, úgy lent is elképzelhető volt a két réteg összefogására irányuló valamilyen „parasztfogó” szélsőjobboldali ellenzéki szervezkedés.

Bethlen 1923 után fasiszta tömegpárt megteremtése helyett rendszerét építette tovább a társadalmi és állami élet újabb és újabb területein.

Rendszerének gerincévé nem a pártot, hanem a közigazgatási apparátust tette.

A főispáni kart még a második királypuces után a választási előkészületek befejezéséig (1921 október—1922 május) kieserelte.¹¹ Az új nemzetgyűlés összeülése előtt megalakult harmadik Bethlen-kormányban az egész közigazgatás vezetője a várnegyei nagybirtokos arisztokrácia szószólója, Rakovszky Iván lett. Mindez kifejezője volt a hatalmi viszonyokban bekövetkezett döntő változásoknak. A magyar államapparátus tagjai megszokták, hogy egyetlen vezető politikai erőre orientálódnak. Két évig, 1921 végéig a közigazgatásban teljes bizonytalanság uralkodott abban a tekintetben, hogy Horthy marad-e és meddig marad, mikor tér vissza IV. Károly. A legfőbb államhatalom másik szervében, a nemzetgyűlésen belül pedig két párt viaskodott. A közigazgatási tisztviselők, a katonatisztek hosszú ideig nem tudták, hogy IV. Károlyra, vagy Horthyra, a kisgazdapártra vagy a kereszténypártra orientálódnak-e. 1922 elejére azonban Horthy helyzete megszilárdult. 1922 nyarától a parlamentben a kormány pártja birtokolta az abszolút többséget. A közigazgatási tisztviselőnek többé nem lehetett kétsége abban a tekintetben, hogy kitől függ. A kormányzat megszilárdulása után a közigazgatási apparátus tagjai rosszabb helyzetbe kerültek az államhatalommal szemben, mint az első világháború előtt. Az 1920. XVI. t.e. — szemben a dualizmuskori jogviszonyokkal — lehetővé tette, hogy a miniszter az állami tisztviselőket a régen kötelező fegyelmi eljárás nélkül is bármikor elbocsáthassa „hazafiatlanság, társadalom-ellenes magatartás” esetén. 1921 nyara óta, mikor először merült fel az állami tisztviselők tömeges elbocsátásának terve, az úgynevezett B listák alkalmazásának lehetősége, az állami tisztviselők fokozottabb mértékben kerültek függő helyzetbe felsőbb hatóságaiktól, a kormánytól, mint valaha.

A B lista növelte a köztisztviselő réteg elkeseredését, és ez egyik mozgatója volt a fajvédők önálló szervezkedésének, de ugyanakkor a B lista és az egész közigazgatás helyzetében bekövetkezett gyökeres változás megnehezítette a köztisztviselő dzsentrí réteg ellenzéki fellépését. A Fajvédő párt megalakulása 1923 nyarán már csak a szélsőjobboldal utóvédharcának tekinthető. Tulajdonképpen akkor került sor rá, mikor a küzdelem Bethlen és a Gömbös vezette szélsőjobboldal között már eldőlt a miniszterelnök javára.

1923 tavaszára az úgynevezett vörösvédelmi szervezeteket, a „F” tiszték hálózatát, a különböző kémszervezeteket, amelyek a hivatalos államhatalom mellett a szélsőjobboldal külön apparátusát képezték — a megerősödő hivatalos államhatalom lényegében már felszámolta. A különítményeket — részben Bethlen segítségével — a királypuces előtt és után likvidálták. A tisztikar egy része, amely támasza lehetett volna Gömböséknek, szintén kiesűszott a kezükből. 1921 nyarán megkezdték a trianoni békeszerződés katonai előírásai végrehajtását.

¹¹ 25 főispáni helyre 18 újat neveztek ki. Kettő kivételével mindet 1922 februárjában és március elején. A 18 új főispánból 9 közigazgatási szakember volt (alispán, főszolgabíró, főjegyző), 6 földbirtokos, 1 takarékpénztári ügyész és két képviselő.

nak ellenőrzését. Antant katonai kontrollbizottságok érkeztek Magyarországra és felügyeletük mellett kellett a tisztikar jelentős részét leszerelni. A tisztikar tagjai nem tudhatták, kit érint közülük a leszerelés. Ha eddig sok tekintetben a kormány függött a hadseregtől, ezentúl a tisztikar került függő helyzetbe a kormánnyal szemben.¹²

A szélsőjobboldal nyilvános társadalmi szervezetei, az Ébredő Magyarok Egyesülete, a MOVE (Magyar Országos Véderő Egyesület) és illegális alakulataik, a titkos társaságok csak addig rendelkeztek befolyással, amíg az említett fasiszta töltésű *hatalmi* szervezetek léteztek. Amikor ezeket likvidálták és ezzel a folyamattal majdnem párhuzamosan Bethlen *kiépítette saját hatalmi apparátusát*, a titkos társaságok és a szélsőjobboldali szervezetek ha nem is szűntek meg, szerepük minimálisra csökkent.

1923 nyarán nem Gömbös szakított Bethlennel, — a nyugati kölcson ügyében folytatott tárgyalások döntő szakaszában — a miniszterelnök szorította ki¹³ a fajvédőket a kormánypártból.

¹² Lásd az 1. sz. jegyzetet.

¹³ A nyugati kölcsonök megszerzésére irányuló Bethlen-politika és a szélsőjobboldali elemek kiszorítása közötti összefüggésre rámutatott Sz. Ormos Mária: Az 1924. évi magyar államkölcson megszerzése. Akadémiai Kiadó 1964. — Bethlen 1923. júl. 15-én levelet intézett Gömbös Gyulához, amelyben — többek közt — a következőket írta: „Gödöllői kirándulásod óta több ízben kerestem az alkalmat, hogy veled beszélhessek. — sajnos, sem telefonon, sem más úton nem tudtalak elérni. Úgy látszik, került az alkalmat, hogy velem találkozzál. Ez az oka, hogy most levélben fordulok hozzád és ismételten felkérlek, hogy végleg döntésd politikai magatartásod tekintetében . . . két út áll nyitva számodra. Nevezetesen: vagy a kilépés, amit a magam részéről célszerűnek és helyesnek nem tartok, mint azt előttem ki is fejttem; vagy a politikai magatartásod alárendelése sajnos az én kezembe letett hivatalos vezetésnek. Ennek útja és nyilvános dokumentációja természetesen az, hogy ha az ügyvezető alelnökségről lemondasz és ugyanakkor lemondó leveledben kifejtjed, hogy mely okok vezettek erre a lépésre.

Végeredményben arra kérlek, hogy jövő keddig hozd meg döntésedet, miután ezen a napon pártértekezletet tartunk és azon már tisztázott helyzettel akarunk szembenállni.” OL Bethlen István iratai K 468 (a továbbiakban Bethlen iratai). B/1. -1923-434.

Gömbös kapitulált Bethlen ultimátuma előtt, s azon a bizonyos kedden, 1923. jún. 19-én lemondott az Egységes Párt alelnöki tisztjéről.

Gömbös pár héttel később, júl. 12-én államtitkári nyugdíja folyósítását kérte Bethlentől. A miniszterelnök több mint két évig „fektette” Gömbös kérését, és csak 1925 szeptemberében járult hozzá elintézéséhez. Bethlen iratai B/1-1923-146, B/1-1925-560.

A titkos társaságok másik, egykor nagyhatalmú vezetője, a „Vezérek Tanácsának” tagja, Feilitzsch Berthold báró 1925. aug. 7-én levélben fordult Bethlenhez. „Hétfőn, 3-án kihallgatáson voltam — írta — Gödöllőn a Főméltóságú Úrnál. Ő említette nekem, hogy az én elhelyezkedésem ügyében veled beszéltem és hogy te is a legjobb akarattal vagy irányomban . . . Ne haragudjál reám, hogy pihenésedet zavarom, de előállhat valami és lekésnék, ha figyelmed nem terjed ki reám.

Miután én csekély nyugdíjammal nem tudom családomat eltartani, nagyon kérlek, végy pártfogásodba és vagy választass meg képviselőnek — vagy protezsáljál be egy jobb vállalat — vagy banknál egy helyre . . .” Bethlen iratai B/1-1925-485. Bethlen írt Bud pénzügyminiszternek, hogy segítsen Feilitzschet elhelyezni valamilyen banknál. 1926-ban a báró Bihar vármegye főispánja lett (a képviselőség helyett) és 1927-ben már hat vállalat és pénzügyintézet igazgatóságának tagja. OL K 148 — BM. Elnöki — 1928-397.

Több mint jelképes jelentősége volt annak, hogy az ellenforradalom idején a MOVE vette birtokába a Szabadkőműves Páholyok Podmaniczky-utcai székházát, és itt tartották a titkos társaságok szertartásait. Ha a Szabadkőműves Páholyok a hivatalos államhatalmat gyakorló arisztokráciával és a klérussal szemben megpróbálták titokban a saját polgári személyi politikájukat keresztülvinni, a Horthy-korszak kezdetén a szélsőjobboldali titkos szervezetek az arisztokrácia és a fináncetöke szövetségével szemben kíséreltek meg titkos összeesküvéssel megszerezni a fontos államhatalmi pozíciókat.

Ezek az iratok a dzsentrí ilyen kísérleteinek kudarcát bizonyítják.

Bethlen megoldotta azt, amit korábban egyetlen szélsőjobboldali vagy konzervatív erő, vagy ezek valamilyen kombinációja sem tudott megoldani: a magyar vidék titkos szavazási rendszerének a felszámolását. Ez volt a feltétele annak, hogy a közigazgatás döntse el a parlament összetételét. A parlamenti többség birtokában pedig Bethlen döntötte el a közigazgatás összetételét. E mechanizmuson belül a parlament is és a közigazgatás is Bethlentől függött.

Az Egységes Párt a kialakult szisztémának csak alárendelt részeként működött. Vidéken a főispánok kezében levő választási apparátus maradt, a fővárosban pedig a Bethlentől függő képviselők parlamenti frakcióját jelentette. A valóban kialakult egypártrendszer keretén belül az ellenforradalom első évtizedében a hatalom Bethlen kezében összpontosult.

Hogyan tudta a továbbiakban kézben tartani ezt az apparátust a miniszterelnök, és ezzel az apparátussal miképpen biztosította a néptömegek állandó elnyomását? A következőkben mindkét vonatkozásban Bethlen szisztémájának csak egy-egy elemével foglalkozunk; az apparátus tekintetében a korrupció módszereit, a néptömegek elnyomásának területén pedig a kivételes hatalom rendszerét próbáljuk vázolni.

A kormánypart másik alelnökével, Lévay Mihály címzetes püspökkel nem úgy bánt Bethlen, mint Gömbössel. Lévay 1923 márciusában levélben kérte Bethlent, hogy a hatvani plébánia megszerzésében támogassa, mert a plébánia kegyurának, a Hatvani-Deutsch családnak (illetőleg azok képviselőjének, Hirsch Albertnek) más jelöltje van. A kormány elnöke kérte Klebelsberg gróf vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy támogassa Lévay kérését. Az ügy elintézése azonban húzódott, mert a Hatvani-Deutsch-család ellentállt. Lévay megelégedett volna akkor más jövedelemforrással is. „Egyszerűbb lenne — írta Bethlennek —, ha a leendő kalocsai érsek adná nekem az ott üresedésben levő kanonoki stallumot. Igaz, hogy e miatt meg az ottani papság dohogna. De ha nem nevezne ki, csupán üresedésben hagyná a stallumot és jövedelmét nekem juttatná, akkor is rendben lenne a dolog.” A címzetes püspöknek ezek a javaslatai azonban úgy látszik nem bizonyultak megvalósíthatóknak, mert Bethlen újból szorgalmazta Klebelsbergnél a hatvani plébánia megszerzését. A kultuszminiszter ekkor azt javasolta, hogy a miniszterelnök forduljon a pénzügyminiszterhez. „Nekem Hirsch-sel szemben — írta Klebelsberg — kényszereszközök nem állnak rendelkezésemre, ha azonban a pénzügyminiszter Lévay érdekében nyomást gyakorolna rá, semmi kétségem nincs abban a tekintetben, hogy célt érjünk.” Ezután Bethlen valóban írt Kállay pénzügyminiszternek, aki olyan „nyomást gyakorolt” a kegyúri jogokat gyakorló családra, hogy 1923 decemberében Hirsch Albert értesítette Bethlent, hogy Lévayt fogja ajánlani a hatvani prépostságra. „Örömmre szolgál — írta a kilenc hónapig minden nyomásnak ellenálló Hirsch Albert —, hogy Nagyméltóságod intenciójának megfelelően járhattam el . . .”¹⁴ A pénzügyminiszter, aki hivatalánál fogva szorosabb kapcsolatokat tartott a bankok vezetőivel, kapta más alkalommal is a feladatot, hogy igazgatósági tagságot szerezzen a különböző bankoknál, vállalati részvénytársaságoknál Bethlen pártfogoltjai számára.¹⁵ A fináncióke és a kormány 1922-ben kialakult szoros kapcsolatait¹⁶ 1923-ban tovább fejlődtek. Nagy botrányt okozott, mikor

¹⁴ Bethlen iratai. B/8-1923-298 és B/8-1923-429.

¹⁵ Bethlen iratai. B/1-1922-1266., B/1-1925-485.

¹⁶ Bethlen iratai. B/1-1922-47., B/3-1922-280., B/9-1922-227., B/1-1929-1269.

a képviselőházban leleplezte az ellenzék, hogy a bankok részvényekkel ajándékozták meg a képviselőket. Kiderült, hogy a nagybankok vezető állami tisztviselőknél és képviselőknél kiboocsátási árfolyamon adtak részvényt, még a részvények árának tőzsdei felhajtása előtt. Hymódon kisebb vagyonokat kereshettek a bankok emberei. A belügyminiszter is kapott ilyen részvényt. „Tessék elképzelni — mondta Friedrich István a nemzetgyűlésben —, hogy néz ki ilyen országban a hivatalos állami apparátus, amely pl. a következőképpen működik.

A belügyminiszter úr, aki iránt a bank rendkívül nagy előzékenységgel viseltetik, pl. utasítást ad Andréka főkapitányhelyettesnek, hogy csináljon egy vizsgálatot pl. ebben a bankban. Erre kiderül, hogy Andréka úr is kapott — rögtön megmondom, mennyit — 80 darabot. Erre azután megbízza a belügyminiszter úr Sárközi Sándor detektívfőnök urat. De az is kapott 25 darabot, tehát legalábbis elfogult. Erre áttétetik az ügy az ügyészséghez, és megbíznak egy ügyészt a nyomozás vezetésével, de kisül, hogy ott is baj van, mert dr. Polányi Aladár szintén 25 darabot kapott.”¹⁷ Nem véletlen, hogy az ellenforradalmi magyar országgyűlés, — bár számtalanszor felmerült a gondolata — nem fogadott el törvényjavaslatot a képviselői összeférhetetlenségről.

A korrupció rendszerén belül külön helyet foglaltak el a társadalmi szervezetek és befolyásolási módszerek, amelyeknek a segítségével a kormánypolitika szolgálatába állították ezeket.

A kormányzati korrupció alkalmazásának egy másik és igen kiterjedt területe volt — a korabeli nyelven akcióknak nevezett — hitelműveletek. Az elmaradott magyar mezőgazdaságban a nagybirtok állandóan hitelhiánnyal küzdött. Bethlen arra törekedett, hogy a nagybirtoknak a részben külföldi kölcsönökből származó hitelellátása a kormány szervein keresztül, vagy a kormánypárt befolyása alatt álló hitelintézetek akciója révén történjék. Különösen nagy port vertek fel a sajtóban annakidején az ún. svéd gyufakölcsönnel kapcsolatos korrupciós botrányok. A kölcsön szétosztására vonatkozó javaslatairól Pesthy Pál, a kormánypárt elnöke azt írta Bethlennek, hogy a pénzügyminiszter szerint „ez úgy festene, mintha a kormány ezzel politikai befolyást és hatalmat akarna magának biztosítani. Ezt az aggályt azonban — írja levelében a kormánypárt elnöke — sem helytállónak, valóság esetén pedig oly halálos bűnnek nem tartom, mert úgy vélem, hogy politikai pártot csupán politikai eszmékkel és mannával együtt tartani nagyon nehéz! —”¹⁸ Bethlen számára, — aki agrárius érdekek képviselőjeként lett miniszterelnök és aki kormányzása alatt, 1922-től főleg a banktőkének kedvezett —, a nagybirtok hitelellátásának e politikai rendszere különös fontossággal bírt. Egyik legfontosabb eszköze volt miniszterelnökségének éve alatt arra, hogy a nagybirtokosokat, uralmának támaszait, egyes vidékek korlátlan urait, a megyei közigazgatás feudális patrónusait, — gazdasági politikája „merkantil” vonásai ellenére is — valamelyest befolyása alatt tartsa. A miniszterelnök az adókiivetést, a koresma- és trafikjog kezelését is hatalmi politikája szolgálatába tudta állítani.¹⁹

Ha nem is foglalkoztunk a minisztériumok panamáival (Vass József — Dréhr) a szélsőjobboldali exponenseinek részvénytársaságok igazgatási tagságai-val való elhalmozásával vagy a vidéki városok külföldi kölcsönei körül gazdagon

¹⁷ Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés Naplója. Bpest. 1923. XVI. köt. 58. l.

¹⁸ Bethlen iratai. B/1-1929-1052.

¹⁹ Bethlen iratai. B/1-1925-506.

tenyésző botrányokkal —, akkor is világos, hogy a korrupció behatolt az állami és politikai élet úgyszólván minden területére. A korrupció ilyen arányokban tipikus tünete elmaradott társadalmak felbomlási folyamatának.

A korrupciónak ebben a rendszerében a fontos társadalmi szervezetek és a nagybirtokosok függtek a kormánytól, a kormány és a képviselők függtek a fináncetőkétől. Bethlen idején a korrupció általános kormányzási módszerré emelkedett.

A Bethlen-rendszerhez hozzátartozik a kivételes hatalom számos eleme, amelyet rejtve fenntartott.

Az ellenforradalmi kormányok az első világháború előkészítése során létrehozott, — illetőleg a háborús kivételes hatalom kiépítését szolgáló — törvényes rendelkezésekre hivatkozva, kivételes hatalommal rendelkeztek a Tanácsköztársaság leverését követő 3 éven át. Emiatt állandó támadásoknak voltak kitéve, és saját törvényeik is előírták, hogy a békeszerződés ratifikálásától számított egy év után fel kell számolni a kivételes állapotokat. Bethlen erre többször ígéretet is tett. Az a törvény, amely a kormánynak a második nemzetgyűléstől kapott költségvetési felhatalmazását tartalmazta, volt hivatva e háborús kivételes állapotok maradványainak felszámolására. E törvény 6. §-ában szerényen meghúzódott a következő két mondat: „ahol büntető jogszabályokban a háború idejéről van szó, ezalatt azt az időt is érteni kell, amíg a jelen § alapján ideiglenesen fenntartott rendelkezések hatályban maradnak. Ahol pedig a hadviselés érdekeiről van szó, ezzel az ország belső rendjének és közbiztonságának, valamint külső politikájának érdekei egy tekintet alá esnek.”²⁰ A mindenkori kormányoknak ezek a mondatok — tulajdonképpen titokban — kivételes hatalmat adtak több területen. Hogy ez a titkos felhatalmazás tudatos eszköze volt Bethlennek, bizonyítja az a koronatanácsi előterjesztés, amelyben, épp erre a törvényre hivatkozva, — az 1930. szeptember 1-i nagy tömegtüntetés után — Bethlen nem tartotta szükségesnek újabb kivételes eszközök igénybevételét.²¹ Ezen a törvényen kívül a munkásmozgalom üldözésére létrehozott 1921. III. t.c. önmagában is kivételes felhatalmazást adott a kormányoknak. Ez a törvény más vonatkozásban is tükröz egy, az első világháború előkészítése óta tartó tendenciát.

Először a háborús felkészülés keretében hozott törvények illesztették be a magyar polgári büntető jogba a rögtönbíráskodás intézményét. Az első ilyen törvényben azonban még csak hűtlenség, lázadás stb. büntetése lehetett elrendelni a statáriumot. Az ellenforradalom idején hozott törvények először felségsértésre, hatóság és magánosok elleni erőszak esetére, majd az 1921. III. t.c. már „az állami és társadalmi rend ellen elkövetett bűntettek” is kiterjesztette a rögtönbíráskodást. E törvényekből kapott felhatalmazás alapján, *anélkül, hogy kérnie kellett volna a parlament hozzájárulását, a kormány bármikor statáriumot hirdethetett Magyarországon.*²²

„Magyarországon a munkásosztálynak a legnagyobb nehézségekkel kell megküzdenie. A politikai szabadságot, a sajtó, a gyűlések és az egyesülések tekintetében a legalacsonyabb szintre szállították le, az ál-alkotmányos monarchiának megfelelően. Egy hallatlanul rugalmas törvénykönyv feljogosítja a

²⁰ 1922: XVII. t. c. 6. §, 5. bekezdés. Magyar Törvénytár (a továbbiakban MTT) 1922—1923. 124. l.

²¹ Horthy Miklós titkos iratai. 85—86., 100—101. l.

²² Uo. 99., 100. l.

kormányt arra, hogy a munkásosztály követeléseinek és érdekeinek még legenyhébb kifejezéséért is büntetést szabjon ki.” 1877-ben Friedrich Engels jellemezte így az Osztrák-Magyar Monarchia viszonyait.²³ Az ellenforradalmi kormányok megvalósították ezen a téren a lehetetlent. Több, mint négy évtizeddel Engels megállapításai után a polgári szabadságjogokat a legalacsonyabb szint alá tudták szorítani. Magyarországon nem létezett egyesülési szabadság. Már a dualizmus idején a legeladugottabb magyar községekben megalakult vallásos nőegylet alapszabályait is a belügyminiszternek kellett jóváhagyni. A forradalmak előtti Magyarország állami berendezésének legrosszabb, legreakciósabb elemeit ezen a téren is gondosan átmentette az ellenforradalom, és ezekre az elemekre építkezve azokat még tovább fejlesztette. 1919 után a gomba módjára szaporodó ellenforradalmi egyesületek és szervezetek létesítését minden további nélkül engedélyezték. Ezek megalakulása után azonban szigorították az új egyesületek megalakulásának feltételeit.²⁴ Ezután új egyesületet csak a belügyminiszter *előzetes* hozzájárulása alapján és az 1922. évben hozott rendelet szerint csak kivételes esetekben lehetett létesíteni. A rendelet fogalmazása szerint az engedélyezés kritériuma az volt, hogy az „új egyesület alakulása közérdekből indokolt és szükséges-e, vagy sem”.²⁵ Ez maradéktalanul biztosította a közigazgatási önkény érvényesülését. A Bethlen-rendszer viszonyaira jellemző, hogy a már hatóságilag engedélyezett egyesületek helyi szerveinek megalakításához is újabb külön engedély kellett. A különben végletekig centralizált ellenforradalmi államhatalom ezt a jogkört „demokratikusan” decentralizálta. „Az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjé”-nek „a határozat meghozatalánál, illetőleg a helyi csoport megalakulásának elbírálásánál a fennálló szabályok rendelkezésein kívül (aláhúzás — Sz. M.) arra is figyelmet kell fordítani, hogy a helyi csoport alakulásának megvan-e a közérdekből indoka, mert a megalakulás csakis ebben az esetben vehető tudomásul.”²⁶

A gyülekezési jog terén, ha lehet, még rosszabb állapotok uralkodtak. Jellemző, hogy Magyarországon sem az egyesülési, sem a gyülekezési jogot törvény nem biztosította, de még csak nem is szabályozta. Kizárólag rendeletekkel uralkodott a kormány — szintén a dualizmus óta — a közszabadságnak ezen a területén is. Az ellenforradalom itt is a háború alatt kiadott intézkedéseket léptette újból életbe és „fejlesztette” tovább. „Politikai nyilvános gyűlések és felvonulások — e rendeletek szerint — egyáltalán tilosak és ezért helyiségben csakis rendőrségi ellenőrzés mellett tarthatók.”²⁷ Bethlennek a nemzetgyűlésen tett fogadkozásai ellenére —, hogy tudniillik a kivételes állapotok leépítésére törekszik, — egy 1922-ben kiadott rendelet megerősítette az addig hozott ilyen jellegű intézkedéseket.²⁸ Továbbra is a rendőrség *előzetes* engedélyre volt szükséges „politikai jellegű, vagy általában véve mindennemű (aláhúzás — Sz. M.) egyéb népgyűlés (gyülekezés)” megtartásához. A hatóságnak a rendelkezés szövege szerint a gyülekezési „kérelem elbírálásánál figyelemmel kell lenni a helyi közbiztonsági viszonyokra és csak azok a gyűlések (gyülekezések) enge-

²³ Friedrich Engels: Európa munkásai 1877-ben. Karl Marx és Friedrich Engels Művei. Kossuth. 1969. 19. köt. 127. l.

²⁴ Bethlen beszéde a nemzetgyűlésen 1921. jún. 4-én I. Nemzetgyűlés naplója X. k. 321. l.

²⁵ 1922. 77 000 B. M. rendelet. Magyarországi Rendeletek Tára. Kiadja a Magyar Királyi Belügyminisztérium (a továbbiakban: MRT). 1922—1923. l.

²⁶ 1922. 6000. B. M. körrendelet uo. 219. l.

²⁷ Bethlen 1921. jún. 1-i idézett beszéde. Uo.

²⁸ 1922. 6000 MM. körrendelet MRT 1922—1923. 218. l.

délyezhető, melyek e szempontokból *sem* (aláhúzás — szerk.) aggályosak.”²⁹ Gyűlést csak a rendőrhatalóság képviselőjének jelenlétében lehetett megtartani. És „ha a rendőrhatalóság jelenlevő képviselője azt észlelné — olvasható az 1922. január 12-én kiadott belügyminisztériumi közreideletben —, hogy a gyűlésen (gyülekezésen) a bemutatott tárgysorozatok nem tartatnák meg, vagy a gyűlésen lefolyása a közreideletbe, a büntetőtörvénykönyvbe, vagy az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről alkotott 1921. évi III. t. c.-be ütköznék, valamint, ha ott a hatóságok tekintélye ellen, ha csak burkoltan is, izgatás fordulna elő, a kiküldött rendőrhatalósági tag a rendezőséget, illetőleg a szónokot a szabálytalanság megszüntetésére figyelmeztetni, esetleg a szót megvonni, ha pedig ezek az intézkedések szabálytalanság megszüntetésére elegendők nem volnának, a gyűlést (gyülekezést) — szükség esetén karhatalom igénybevétele mellett is — feloszlítani köteles.”³⁰

Az ellenforradalmi rendszer 25 éve alatt ez a rendőri rendszer uralkodott a gyülekezési jog területén. Kivételt képezett a választások pár hetes időszaka, amikor valamivel könnyebben lehetett gyűléseket tartani, de a hatósági terror éppen a választások idején érte el tetőfokát.

Eléggé elterjedt az a nézet, hogy a Bethlen-rendszer idején teljes sajtószabadság volt: megjelenhettek különböző pártállású lapok, volt ellenzéki sajtó, s a szociáldemokrata párt napilappal rendelkezett, felszámolták az első ellenforradalmi kormányok szigorú sajtócenzúráját is.

A Bethlen-féle sajtószabadság törvényes alapjai ugyancsak az I. világháború előkészítő törvényekhez vezethetők vissza. Az 1912: LXIII. törvény 11. §-ának 4. bekezdése felhatalmazást adott a kormánynak, hogy betilthassa azokat a lapokat, amelyeknek cikkei „a hadviselés érdekeit veszélyeztették”. Az 1920: VI. törvény 1. §-ának 2. bekezdésében pedig kimondták, hogy „a hadviselés érdekeivel egy tekintet alá esik az ország belső rendje és közbiztonsága, valamint külső politikája”. Érvényben volt az egész ellenforradalmi korszakban az 1914: 5484. sz. miniszterelnökségi rendelet is, és ennek alapján a Miniszterelnökség sajtóosztálya utasíthatta a Belügyminisztériumot a lapok betiltására. E kivételes felhatalmazással egész kormányzása alatt rendelkezett Bethlen. A sajtócenzúra felszámolását követő 10 év alatt, 1931-ig a Bethlen-kormány több, mint 50 lapot tiltott be. A Bethlen-kormánynak a sajtószabadság ellen folytatott egész tevékenysége azt bizonyítja, hogy a háborúból származó kivételes állapotokat még a közszabadságnak egy ilyen fontos és természeténél fogva az érdeklődés előterében álló területén is állandóan fenn tudta tartani.³¹

A kormányoknak a fentiekben túlmenően joguk volt a lapok kolportázs-

²⁹ Uo. 218—219. l.

³⁰ Uo. 218. l. Vesd össze az idézett rendelet alapjául szolgáló, az első világháború előestéjén (1914. júl. 27-én) kiadott rendelet szövegével: „A rendőrhatalóság jogosult az engedélyezett, akár nyilvános, akár magángyülekezeten magát képviseltetni és a gyülekezést, ha ezt a közreidelet, közbiztonság vagy a közbéke szempontjából szükségesnek tartja, a karhatalommal feloszlítani.” (MRT 1914. II. köt. 1429. l.) 1914-ben még csak „jogosult”, 1922-ben már „köteles” a rendőrtisztviselő feloszlítani a neki nem tetsző gyűlést. Az állampolgárok a Horthy-korszakban nem kérhették védelmet a helyi hatóságok sérelmes eljárásaival szemben a felsőbb hatóságoknál, mert egyrészt a helyi önkényi rendeletekben biztosított joga volt az alsóbb szerveknek, másrészt éppen fentről —, ahogy az előbbi összevetés is bizonyítja — kifejezetten és állandóan hajtották a végrehajtó közegeket a legbrutálisabb eljárások felé. A Bethlen kormányzása alatt kifejlődött tendenciát fennmaradt iratai (Bethlen iratai B/1-1922-862., 1362., B/1-1926-37., B/1-1926-274., B/1-1927-662., B/1-1927-673., B/1-1930-1222.) határozottan tükrözik.

³¹ Horthy Miklós titkos iratai. 90., 108., 109. l.

jogának korlátozására vagy megvonására.³² Ez utóbbi különösen veszedelmes fegyver volt a kormány kezében. A lapok utcai terjesztésének korlátozása vagy megszüntetése segítségével nemcsak anyagilag okozhattak érzékeny veszteséget az érintett lapoknak. A *vidéki* utcai terjesztés korlátozása azt jelentette, hogy csak az előfizetők kaphatták a lapot. Az ellenzéki vagy akárcsak liberálisabb lapok előfizetőinek listája a vidéki városokban, kisebb helyiségekben proskripciós lista lett a helyi rendőri szervek kezében.

A vidéken megjelenő helyi lapok a főispánok kezében voltak. A miniszterelnökség rendelkezési alapjából jelentős összegeket fordított közvetlenül és a főispánok útján is, a lapok politikai feltételekhez kötött anyagi támogatására.³³

A fővárosi lapokat tehát a belügyminiszter bírói ítélet nélkül bármikor betilthatta, és ezért —, a kormánypárt mindig abszolút többséggel rendelkezven — a miniszter a parlamentnek nem volt felelős, a vidéket pedig a miniszterelnökség sajtóosztályának és a főispánok sajtódiktatúrája uralta.

Mindezekon túlmenően az állampolgárokat személyes szabadságukban is állandóan korlátozták. Az ellenforradalom első időszakában a polgári személyekre is kiterjedő katonai nyomozás és katonai bírászkodás, továbbá az internálás és a rendőri felügyelet fenyegette a polgárságot. Hogy a kommunisták elleni házhoz kért felhatalmazások hová vezethetnek, azt a nemzetgyűlés tagjai már 1920-ban kezdték a saját bőrükön tapasztalni. Majd 3 évig tartott, míg a katonai bírászkodás és az internálások rendszerét a Bethlen-kormány végre korlátozni kezdte. Bethlennek azonban e téren is sikerült „átmeneti” néhány „vívmányt”. Polgári egyéneket továbbra is katonai bírászkodás alá vonhattak kémkedés s a katonai kötelesség megszegésére való csábítás eseteiben. Az internáló táborok felszámolása után is megmaradt a rendőri felügyelet intézménye. A harmadik terület, ahol rést hagytak az ellenőrzés és korlátozás nélküli hatósági erőszaknak — a külföldi állampolgárokkal szembeni eljárás volt. Mindezekon túl joga volt a rendőrségnek embereket tartózkodási helyükről kitiltani és illetőségi községükbe költöztetni, valamint megtiltani, hogy „az illetőségi községet” hatósági engedély nélkül elhagyják.³⁴

*

Az ellenforradalom konszolidációja során Bethlen biztosította fent a mágánások politikai vezetését, visszaszorította a dzsentrit az államapparátusba és a gazdaság területén érvényesítette a finánctóke érdekeinek elsőbbségét.

Lent fizikai terrorral és az 1921: III. t. c. segítségével törekedtek arra, hogy a kommunista párt ne jusson el a munkástömegekhez.

A Bethlen-rendszer másik fundamentumát a kisgazdapárt elnyelése és a Bethlen—Peyer-paktum képezte. Ezek *együtt* azt jelentették, hogy a Bethlen-rendszer kalodájában a két legjelentősebb társadalmi osztály politikai együttműködése lehetetlenné vált. Megszűnt a parlamentben a parasztság önálló politikai képviselője. A rendszer megakadályozta a szociáldemokrata párt parlamenti együttműködését a parasztsággal és kezdetben a polgári ellenzékkel is.

³² Uo. és I. Nemzetgyűlés naplója XIII. köt. 432. l.

³³ Ezekre a módszerekre számos adatot tartalmaz a Miniszterelnökség sajtóosztályának anyaga (OL K 28 M. E. — V. tétel.)

³⁴ Iratok az ellenforradalom történetéhez, II. köt. 139., 165. l. — A polgári egyének katonai bírászkodás alá vonását törvénybe iktatták a 30-as évek elején (1930: III. t. c. MTT. 1930. 28—36. l. és az 1934: XVIII. t. c. 1934. 149—150. l.) és 1940-től a nemzeti ellenállási mozgalom, a Kommunista Párt elleni hadjárat fő eszközévé vált. A második világháború előtt már több internáló tábort állítottak föl, és a magyar állampolgársággal nem rendelkezők kitoloncolása címén a Bárdossy-kormány már 1941 nyarán deportált több mint 10 000 embert.

Egyben gondoskodott arról is, hogy a parlamenten kívül ne jöjjön létre a munkáspártok és a szegényparaszti tömegek találkozása. A magyar szegénység számbelileg legnagyobb tömegét minden legális politikai képviselőlet lehetőségétől megfosztották, a szó szoros értelmében törvényen kívül helyezték.

A parlament és a közigazgatás birtokában, támaszkodva a paktumra ez a rendszer meg tudta akadályozni minden jelentősebb ellenzéki politikai mozgalom kifejlődését a parlamenten belül és a parlamenten kívül.

Az egész szisztémát kiegészítette a gyülekezés, az egyesülés és a sajtó terén valamint a személyes szabadság tekintetében a polgári szabadságjogok majdnem teljes hiánya. Ami megmaradt ezekből, azt a titokban fenntartott kivételes hatalom eszközeivel bármikor megsemmisíthette a kormány. A rendszert a korrupció finom (kívülről alig látható) szálaival fogták össze.

Bethlen kormányzati rendszerének az a leírása vázlatos. Csak néhány fontos és jellegzetes elemet próbáltak leírni. Az egész konstrukción belül a politikai rendszer, a parlamenti és közigazgatási rendszer, a választások valamint a korrupció rendszerével kiegészítve, egymást több helyen fedik, de egyszersmind egymást feltételezve — egységes egészet alkotnak. Mozgásának egy iránya van: a központi államhatalomnak mindig újabb és újabb területekre való kiterjesztése.

Bethlen hiába szorította vissza tehát a dzsentrit, az államhatalom mindenhatóságának növekedése nyomán — az adott rendszeren belül — mégis a dzsentri szélsőjobboldali tartalmú politikai súlya növekedett meg. A világgazdasági válság és a fasiszta hatalmak előretörése nyomán, a II. világháborúra való felkészülés során a harmincas években ez eleve meghatározta a rendszer átalakulásának jellegét.

M. СИНАИ

О ПОЛИТИЧЕСКОЙ РЕЖИМЕ БЕТЛЕНА

(Резюме)

В течение более чем двух лет после разгрома республики ни одному правительству не удалось провести консолидации венгерского контрреволюционного режима. Иштван Бетлен всего лишь за три месяца — с декабря 1921 года по март 1922 года — создал основы политической стабилизации контрреволюции. Автор статьи задался целью исследовать внутриполитическую сторону сложившегося режима.

Бетлен, в сущности, создал скрытый режи одной партии. Однако внутри него все же не сложилось господство партии.

Исходя из опыта деятельности, направленной на организацию в широких масштабах правительственной партии, Бетлен уже в 1923 году отказался от мысли создать одну массовую партию. Он опасался — и вполне справедливо — что в трудных условиях отсталой Венгрии уже и местные органы правительственной партии могут превратиться в форум выражения недовольства. Основной своего режима он сделал не фашистскую массовую партию, а административный аппарат управления. Он разрешил то, что до сих пор не удавалось ни одной крайне правой или консервативной группе: покончил с правом тайного голосования в венгерской провинции. Вместе с тем это было предпосылкой того, чтобы административное управление решало вопрос о составе парламента. Имея за собой большинство в парламенте, Бетлен сам решал вопрос о составе административного управления. И в рамках этого механизма и парламент и административное управление зависели непосредственно от Бетлена.

Создав подчиненный ему аппарат власти, Бетлен оттеснил те силы джентри, которые выступали с самостоятельными требованиями власти и крайне правой политической программой. В передлах сложившегося режима одной партии в первое десятилетие контрреволюции власть была сосредоточена в руках Бетлена.

Далее автор рассматривает два момента системы Бетлена, показывая ту функцию и те стороны коррупции правящей верхушки, которую она выполняла в поддержании режима, а также прослеживая систему реализации демократических свобод.

Что касается этой последней, то в статье подробно исследуются господствующие тенденции относительно права на свободу собраний, права участия в организациях, свободы печати и личной свободы граждан в период правления Хорти. Автор показывает, что Бетлен тайне располагал исключительной властью во многих сферах государственной жизни.

После обобщающего описания режима в целом следует вывод: «Бетлен напрасно старался отеснить джентри, возрастанию вселилия государственной власти — в рамках данного режима — тем не менее сопутствовало возрастание политического веса крайне правого крыла джентри. Мировой экономической кризис, приход к власти фашистских правительств в 30-е годы, период подготовки ко второй мировой войне уже сами по себе преопределили характер преобразований внутри режима».

M. SZINAI

LE RÉGIME POLITIQUE DE BETHLEN

(Résumé)

Pendant plus de deux ans après l'écroulement de la République des Conseil, aucun gouvernement n'a réussi à consolider en Hongrie le régime contrerévolutionnaire. De décembre 1921 à mars 1922, donc au fond en trois mois, István Bethlen a créé les fondements de la consolidation politique de la contrerévolution. L'auteur tâche de tracer dans son étude les contours de la politique intérieure du régime qui s'est constitué dans la suite.

Quant au fond, Bethlen a instauré un régime camouflé de parti unique, mais au sein duquel le règne du parti ne s'était quand-même pas imposé.

Tenant compte des expériences auxquelles ont abouti les tentatives d'organiser dans les larges masses le parti gouvernemental, Bethlen renonça dès 1923 à la création d'un parti de masse. Il avait peur, à juste titre d'ailleurs, que dans le grave état arriéré du pays même les organisations locales du parti gouvernemental ne devinrent des forums pour les mécontents. Au lieu de créer un parti fasciste de masses Bethlen fit de l'appareil administratif le fondement de son régime. Il trouva la solution au problème qu'aucune force d'extrême-droite ou conservatrice n'avait pu résoudre avant lui, notamment il arriva à liquider le scrutin secret pour les électeurs provinciaux. Sous cette condition-là l'administration pouvait décider de la composition du parlement. Disposant de la majorité parlementaire, Bethlen pouvait décider de la composition de l'administration. Dans les cadres de ce mécanisme le parlement comme l'administration dépendaient de Bethlen.

En mettant en place son propre appareil du pouvoir Bethlen arriva à contenir les forces des gentrys ayant un programme politique d'extrême droite et des visées sur le pouvoir. Dans la première décade de la contre-révolution le pouvoir était concentré dans les mains de Bethlen au sein du régime de parti unique qui s'était constitué.

Dans la suite l'auteur traite deux éléments du système appliqué par Bethlen: il montre les différents côtés de la corruption au sein de l'administration et la fonction que celle-ci accomplit dans le maintien du régime, ensuite il décrit le système selon lequel étaient traitées les libertés.

A propos de ce dernier il analyse les conditions en place dans la Hongrie de Horthy relatives à la liberté de réunion, d'association, à la liberté de la presse et à la liberté individuelle des citoyens. Il démontre que dans plusieurs domaines de la vie étatique Bethlen possédait en secret des pouvoirs exceptionnels.

Après une description qui embrasse le régime dans son ensemble, l'auteur fait la constatation suivante:

«Bethlen avait beau contenir la gentry, l'accroissance de l'omnipotence du pouvoir d'Etat s'accompagnait tout de même — au sein du régime en place — de l'accroissance du poids politique de la gentry, celle-ci étant d'extrême droite. Étant donné la crise économique mondiale et l'avance des puissances fascistes, cela déterminait ab ovo le caractère de la transformation du régime dans les années trente, au cours de la préparation de la deuxième guerre mondiale.»